

Hunting and Trapping K32/13

1/8

s169 b)

K32
AM/7/13

J.S.R. Masiangwako

1.

OIB

Letsomo le Go thaisa.

Diphologolo tse neng di sa tsongwe ke tse:- Tswene, Dikgabo, Ditlou, Ditau, Dinkwe, Diphiri.

Tse neng di tsongwa ke tse:- Mutla, dipnuti, dikgama, ditholo, ditshephe, dikololo.

Ditswene le dikgabo di ne di sa tsongwe go ne batho ba ne ba sa di je. Gape batho ba bantsi ba di hina, kapo ba di ana. Ke ka mo ba ne ba sa di tsome. Gongwe go batla go di bolaea. Go ea ditloug le ditaung fela jalo. Ga se ga ntsintsi o ka fitlhelang batho ba bolaea diphologolo tse. Ge motho a bina phologolo, mme a e tswara fa gongwe wa tle a kgoboge letlalo. Mosimane o mongwe wa Tlhakong o go tweng Mathang, o kile a tswara kgabo a e bina mme a kgoboga letlalo mo diatleng le mo molaleng. Ke ka mo batho ba neng ba sa itswenye ka tsona. Go di tsoma le go batla go di bolaea.

Nkwe ga e jewe, fela e ne e bolawa ge bolaea dinku, le dinamane, le phiri fela jalo. Ge di sa bolaea sepe sa tse ke di boletseng di ne di sa tsongwe ke ope. Fa gongwe nkwe e ne e tsomiwa ge morena a re, "O batla letlalo la eona." Ge a sa le batle e ne e sa tsongwe. Fela nkwe motho eo a e bolaileng a ne a bitswa mogale, mme le ene a ipoke bogale. Ke gopola Thapedi monna lerome o e rileng ge ba tso go tsoma nkwe mme a tla a e bolaille. A ipoka bogale a re:

Ga ke mpara ke lekgomoja,

Mpara ke e kwa Magelesebere e ntse e phophotha

Kgarebe serope.

Ke palame seruthubane kuwa.

Ke kuile banyana ba mapele

Ke kuile Dorika le Dikeledi.

Morena Moetlo kgosi ea Tlhakong ea re, "Tshabang le masutele. Ke mogale wa mfaka marumo. Ke ene tshukudu ea sempheteng ke eme. Le sa mpheteng ke eme le tlhola bo mmaeno go bholwa." A be a fete a khubama fa pele ga morena a re, "Motlhako, ke seo sebata kgomo

re se bolaille. Moja namane tsa eno." Morena a re, "Nna wele, monna a Tlhakong e tlile pila". Morena a be a tsaea letlalo le le a ea ka lona mokgorong o fa kgotleng.

Letsholo ge le sena go ikhutsa le be le phatlalla mongwe le mongwe a ea kwa gagwe. Tlou eona ga ise e ke e tsongwe. Ka gore batho ba ne ba di tshaba. Gape di ne di setse di fokotsegile ge re tla mona Tlhakong.

Ramoetle Kanakana

Mabieskraal

3. Diphologolo tse di etsang dikgama, le ka dipnuti di ne di tsomelwa go jewa. Ga ntsi ntsi di ne di tsongwa ka matsholo. E seng matsholo a kgosi e leng matsholo a batho fela. Le morena fa gongwe o ne a tle a ntshe letsholo go tsoma. Diphologolo tse di tona di ne di tsongwa ka letsholo, gore batho ba tle ba thusanye. Ba ne ba tle ba epe mosima o boteng o le molele thata (fôrô) mme ba o khurumetse ka majang le matlhare a ditlhare. Janong ba tsamae go tshosa diphologolo mo nageng. Ba di tshosetsa ntlha kwa mosimeng. Di fete di wele ka ona. Janong ba di bolae thata, gore ba rwale ba ise gae. Tse di potlana ba ne ba di bolaea ka metsô, me utlwane, le ka dimpja.

Fela ge ba tsena kwa gae, ga ba ise di phologolo kwa kgosing. Ba di ise kwa dikgorong tsa bona, tsa makgotla a bona a manyenyane. Ge letsholo ne le kuilwe ke kgosi diphologolo tso tsotlhe di isiwa kwa moshate. Mme banna ba kgobokanne kwa teng go ja dinama. Ke gona o tla bonang banna ba itisa kwa kgotleng la moshate.

Tswene Malenkwane (died 16/10/38)
Mamakau

4. Tumelô ea kgosi go bolaea diphologolo ga e letelwe. Batho ba ba ratang go tsoma ba ikela fela go tsoma ka fa ba ka kgonang ka teng. Ka po ba itirela letsholo ka bo bona. Ba ikela fela bae go tsoma. Go tsoma mo Setlhakong ke ga o ratang. O a sa rateng wa itunna.

Bogologolo ka phuso ea morena Moetlo o na tle a bitse

letsholo go tsoma. Mme monna o mongwe le o mongwe o na tlamelese-gile gore a tsamae le letsholo. Fela ba nne ba sa lafiwe. Ba ne ba tsamaea fela.

Letsholo ge le tloga lea biwa gotwe mophatho wa manne-nne le tsamaea jana, manne-nne le tsamaea jana, manne-nne jana makopanô ke kwa bokete. Ge le tla re le kopane re tla letsa lepatata (horn). Janong re tla ngôtla lesaka, re tsamaela mo gare go fitlhela re tsena kwa mahulelông, ke gona molamu o tla llang, o ratha motho o bo mma ka bonyelô. Motho a ntse a re wa mpona. Motho a fofa a be a itsa selo. Ga gona batho ba ba sa bolaeng ba botlhe re ea bolaea ga go o bolaelang o mongwe.

5. Letsholo le le a bilweng ke kgosi diphologolo tsa teng ke tsa merafe. Di jelwa kwa kgotleng la moshate. Monna o mongwe le o mongwe o ea teng maikutlo a morena ge a bitsa letsholo ke gore banna ba bagolo le bona ba tlo nwa morô. Ka gore ba be ba satlhe ba na le ditlogo, tsa go tsoma.

Re ne re tsoma ga ngwe ka ngwaga ka nako ea mariga. Fela go nne go sena ditshopo tsa gore se baka se a tumetse kapo se fitlhile. Re nne re utlwa ga fela ge kgosi e re ka mosho re ea letsholong. E be e le gore, re tla le le re itukisa, gore ge kgogo e apa lefuka re be re ntse re a atumela fa kgotleng. Gore ka mahube, ge lepatata le lla, re be re fodile fa kgotleng ba botlhe. Go senke te a seong. Kwa ntle go mokgalabje le mclwetse fela. Mme morena e tla re ge a tsena a re duhela Batlhako a fitlhela re fodile, re ntse pila ka mephathô. Mme a simolle a re banne-nne le tsamaea jana, banne-nne jana. Jalo fela go fitlhela re felelang. Be a re makopanno ke kwa bo nne, nne ke go nna re tla beng re kopane pila.

Matlanhobana Mabile

Mabieskraal.

6. Letsholo ga le tse sebaka se tona se ka nna ka na ka malatsa a mabedi, a mararo. Le laolwa fela ke lefatshe le batho. Ge re kopantse lefatshe la rona fa re laotseng teng gore re tla bowa kwa bonnenne. Re ea bowa re ee gae, le ge re sa bolaea

diphologolo di le di ntsi. Tse re di bolaileng re ea ka tsona kwa gae re itumela go sena.

Diphologolo tso tsotlhe di ea kwa kgosing ga go motho ea isang kwa gagwe. Di jelwa fela kwa kgotleng. Ge re sena go rola diphologolo kwa kgotleng, monna o mongwe le o mongwe o ea kwa lapeng la gagwe go bona bana ba gagwe. Mme mantsiboana ba boele kwa kgotleng.

Diphologolo tsa letsholo ga di kgaoganwe. Ga go motho ea ka di tswarang ge ese kwa kgotleng. Diphologolo tse di kgaoganwang ke tsa letsholo le eseng la kgosi. E le la batho le ba le itiretseng ke lona le diphologolo tsa lona di kgaoganwang. Le tsona di jelwa mo makgotlanyane a dikgôrô. E seng gore re di ese kwa lapeng. Lapa ke le mosadi, monna o nna kwa kgotleng ke gona kwa re itisang kwa teng.

Letwabe Dintwe.

Kolobeng.

7. Ge go bolailwe nkwe kgotsa tau, ke diphologolo tse di ea moreneng ga go makatsege go di bolailwe ke mang. Kgotsa letsholo le lefe, le biditswe ke mang. Diphologolo tse o ke tsa morena le dintona tsa gagwe. Ke bona ba itseng gore ba tla dirang ka tsona. Ga gologolo morena o batla matlalo a tsona ke ona a aparang.

Diphologolo tse:- Tlou, kwena, ga di tsongwe ka matsholo. Di bolawa ke ba ba batlang ditlhare kapo mahura a tsona. Bogolo kwena, ke eona e batho ba lowang ka eona. Ba feditse batho ka eona. Batho ba ba lowang ka kwena ba tshabiwa ke batho ka thata.

Ga gona phologolo epe e sa bolaiwang, tse di jewang le tse di sa jewang, di bolaiwa fela ka mokgwa wa tsona. Tse dingwe di bolaelwa go senya ga tsona. Jaka di tswene le dikgabo. Di bolaelwa go senya ga tsona. Mme batho ka ga ba di je.

Ga gona phologolo e ka tlhisiwang kwa gae e phela, tso tsotlhe di tlhisiwa di sule, di rwelwe. Ga go motho ea rutilweng gore a tshware phologolo e utlwa a e tlise gae, e phela. Le ge a e tshwere ka moutlwane kgotsa ka selaga. O tswanetse gore a e bolae a e tlise gae e sule.

sl69

8. Motho ge a lomilwe ke tau mme e sa mo utlwisa betlhoko thata, wa tle a batlelwe ngaka e mo alafe. Fa gongwe wa tle a fole, fa gongwe a se ke a fole. Le ge a lomilwe ke kwena, o h batlelwa ngaka gore e mo alafe. Ge a sa fole x o tsamaisiwa le dingaka go fitlhela ba ka bona ngaka e ka mo alafang.

Morago ga letsholo go dirwa moletlo o motona, o e tla reng batho ba botlhe, banna le basadi gore ba tle, ba phuthegele kwa kgotleng gore o fitlhele lekgotla le ntse le rile. Ke gona magale a bokwang. Motho a ntse a re: "Ge ke a bona kgaitsadiake ga ke ea bona ngwanake" "E tla be e ne e se ññ namane ea kgomo. Ngwana wa monna wa me." Moduuetso o kgaola, o bo kgaola. Monna a tlola ka thebe le lerumo, a khukhutha ka! mangôle. A tla ka seditse sa kgokong. Kgotsa sa pitse ea naga. A ntse a re, "Namane ea kgomo bana ba mosadi wa me, o ke mo nyetseng ka dikgomo. Tswarang banaka le tš, le se ke la lapa ke bona bonna boo". Mme kgosi e tloge e phatlalatse batho basadi ba boele gae. Ba thabile thata.

Ranthwakgale Tau, Pilwe

9. Ba tsomi ba ele ba tsomi tota ga ba na polelo e ba tsomang ka eona. Ba tsoma fela ba bolela diphologolo ka maina a tsona. Mme go seke gore sepe. Ge ba tsoma ka dimpya tse di mmabelo ba nne ba bolaea diphologolo thata. Ge dimpya di sena mmabelo ba ne ba sa bolae. Fela ba nne ba na le mokgwa wa go tsoma kapo wa go tswara kgotsa go thaisa diphologolo. Fo gona ge phologolo e ka re e ithutile ba tla e lalla gore ba be ba e tsware.

Batsomi ba dumeletswe gore ba nne le basadi ba bona. Ga gona molato. Ga re na mokgwa wa gore, basadi, ba ka ira sengwe sa bo leo. Ga re dumele gore, mosadi x a ka dira sengwe sa tshenyo.

Basadi ba banna ba bona ba ileng go tsoma, ga ba na tsela kapa mokgwa o ba tswanetseng gore ba itsware ka ona. Ba phela fela jaaka metlha e ba ntseng ba phela ka eona. Ge motho a tlhagelwa ke kotsi kwa letsomong ea be ese gore mosadi wa gae wa be a ntse ka mokgwa o mongwe, gongwe o dira tiro tse di ngwe ea be e ntse e le tsietsi fela e mo tlhagetseng. Kapo ea be e le go tlhoka letlhogonno.

10. "Ivory": Ga e ise tsomiwe ke batho ba segaetso. Ba ba ntsi ga ba e itse. (Ramatlantlana)

Go tsoma ga matsholo e ne e le mariga, ka gore batho ba ne ba kgona go anega dinama, di seke di bōle. Fela go tsoma ka nosi ge motho a le nosi e ne e le nako e ngwe le e ngwe. Ka gore motho wa be a batla seshabō.

Go tsoma e ne e se gore ke nako e batho ba itlosang bodutu ka eona. Batho ba tsoma ka gore ba ne ba phela ka dinama thata. Re ne re ka se ke ra ja bōgōbō fela. Fa gongwe re ne re phela ka dinama. Dinama e ne e le tsona bophelo ba rona, bo bo tona. Ke ka moo e leng gore go tsoma e neng e le tiro e kgolo e neng e iwa ka matsholo. Ga se gore re ne re tsoma fela e le gore re ea kgatlhega. E ne e le bophelo ba rona.

Dinama tse di tsomiwa ke motho ka nosi di ne di sa jwe tso tsotlhe ka nako e le ngwe. Tse di ngwe di ne di bāšlwa ka mosho kgotsa malatsi a mangwe a tla tlang. Tse dingwe di ne di dirwa di gwapa, tse di tla jewang. Selemo ge di phologolo di sa bonale.

11. Dinama tsa matsholo tsona di ne di sa bewe fela ge ka re di ja a tsa sala, ke gore ka mosho re be re tsena mo tsona gore re di je tso tsotlhe. Re se ke ra ba sepe sa tsona. Ke gore ke tsa morafe o tlhe wa kgosi o mongwe le o mongwe o tswanetse gore a bone se a tso se tsomelang.

Diphologolo di ne di tsomiwa ka tsela tsena ea pele ke e:- E bidiwa gōpō go epiwa forō e tona e tele mme e khurumediwe ka matlhaku le mabjang. Mae batho ba e go tshosa diphologolo ntlha e ngwe gore di tshabele kwa go eona. Mme di fete di wele ka eona, mme batho ba iketle, ba fitlhele di katagane ka g forō e. Ba di bolaea thata.

Tsela e ngwe ke ena:- Ba ne ba thaisa ka mogotlha, ba ne ba epela dikota. Ba ga lesaka ka tsona. Mme ba rapalatsa kota e ngwe e tona fa gare ga lesaka. Ba tswarisa ka mogala, ba loke nama ka mo teng ga lesaka. Mme ge dibatana di tla di bolawe ke eona kota e ge epyamoga. Mogotlha bogologolo o ne o thaisa dinkwe le ditau, le dibatana tse dingwe tse di jang nama: Jaaka Phokobjē

nkwe, tau, phiri, lengau, le tse dingwe.

Fela e ne e se ba botlhe ba ba itseng go thaisa ka dilo tsena,
e ne e le bao le bao fela ba nneng ba itse dilo tse.

Nyakale
Mamakau

12. Go thaisa e ne e se ga motho a le mongwe. Go thaisa motho o mongwe ea seng motlapa. Fela go na le ba ba gaisang ba bangwe ka go thaisa. Ba ea reng ge ba thaisitse phologolo e se ke e be e le mogê. Batho ke ba ba tlhokometseng go thaisa, ba ba ithutileng mokgwa wa diphologolo ka fa di tsamaeang ka teng. Ke gore ge phologolo e re ea mo lemoga o tla e ithuta gore a be a itse mokgwa wa eona.

Batho ba ne ba thaisa le ea nong tse dingwe di sa ntse di thaisa ke tse:- Seru se thaisa dinonyane tse dinye le tse di tona e.g. Dikgaka, Mašôgo le matsiekwane.

Motlwane o thaisa dinonyane le diphologolo. Fela ea ka bogolo ba eona e nenyane e thaisa dinonyane tse ke di boletseng koo dimo. E megolo e thaisa diphologolo. Ke gore meutlwane e megolo dinonyane ga di ka ke tsa e tsibôla, e kgonwa fela ke diphologolo fela tse di tona ke tsona fela di e itsibôlang.

Mogotlha ke eo o thaisang diphologolo tse di tona fela.

Tse dingwe ke mesima e thaisa diphologolo le dinonyane.

Seru se thaisa ka thenthekgwane di le dintsi, ke gore ge nonyane fela e loka tlhogo, fela ge e gata thenthekgwane e ngwe le e ngwe e gatisiwa ke letlapa. Fa gongwe ge nonyane e se

13. tlhogonno e otlwa ke thenthekgwane e bolae, kwa ntle ga go gatisiwa ke seru.

Motlwane, Kobi o thaisiwa ka thenthekgwane e le ngwe ge e le se tsa ka molalana, ge e le se tsa ka lekoto o thaisiwa ka thenthekgwane di le dintsi.

Fela motlwane o thaisang diphologolo o bidiwa kapo ke se tsa ka lekoto. Kobi ea ona ke e tona go feta ea dinonyane. Le mogala wa teng ke o motona kgotsa mokgaraga.

Mogotlha ona go agiwa lesaka la dikota di epelwa di emisiwa. Mme go tseiwe e ngwe e rapalliwe fa gare ga tsona e emetse fo

dimo e tswarisitswe ka dithobanyane gore ge phologolo e ka re e tla ea gata e ngwe ea tsona ga eona ke lesu fela. Ke gore o otlala phologolo gangwe fela e be e sule. E seng gabedi.

Gapo eona go ne go epiwa forô e tona e bo teng thata, mme e khurumediwe ka matlhare a ditlhare le mabjang.

Dilo tse di ne di na le bathaise ba tsona, ba ba di itseng le go di tlhaloganya. E ne e se motho fela mongwe le o mongwe ea neng a ka di thaisa. Forô ena ge e epilwe e tswanetse gore matlhare a diwe ka botlalo gore phologolo ge e tla e se ke ea ba
14. ea lemoga gore go fa go ntse jang. E tswanetse gore e bone e setse e le ka mo forông e sa itse gore e tsene eang.

Ge re thaisa go lôre le ba ntsi ge re ea go tlholla, re ea ba botlhe ka nako e le ngwe. Ga go na ea sieang ba bangwe. Ge motho a ka tselela moutlwane wa o mongwe, o wa tle a sekesiwe, a jelwe kgomo. Fa gongwe a kgwathisiwe a itewe thata gore a se ke a tlhole a dira jalo. Ge o mongwe moutlwane wagwe, o sa tswara sepe, a ka fiwa ke ba ba tswereng di le pedi. E seng gore a itsele a sa fiwa ke ba ngaeona.

Go na le ditlhare tse re neng re di sebedisa thata gore ge motho a ka tsaea phologolo mo selageng sa o mongwe. Ke tla re ge ke kokotela lemapô la tshitlho ka utlwa a gowa thata. A be a itlisa a re, "Ke nna ntata ke tsereng phologolo kwa moutlwane wa go." Ke be ke mo dirolla. Ke kokotolla lemapô le le ke le kokotetseng mo motlhaleng wa oto la gagwe. Phologolo ge e tswere o e fitlhela wa e tshaba ga o le ke gore o ka e tsaea. Moong wa selaga seo tla go lowa gore le wena o bo o ipone ge o se motho wa sepe ruri.

Owageng Kau.

Letlhakeng.